

DRĂCULEȘTII ȘI CENTRUL CÎMPIEI ROMÂNE

de dr. PANAIT I. PANAIT

Ramura Basarabească a Drăculeștilor reprezintă, prin numărul mare al membrilor săi urcați în scaunul Țării Românești, una dintre cele mai puternice familii domnitoare ale evului mijlociu românesc. Avindu-l la început pe Vlad Dracul, pe care un hrisov emis de fiul său Radu cel Frumos îl numește „Vlad voievod Basarab cel Mare”¹, familia aceasta a continuat să se mențină în fruntea țării, cu intermitențe mai mari sau mai restrinse, până în primele decenii ale sec. al XVII-lea, emițind măsuri politice destul de controversate. Pe acest plan Drăculeștii au înregistrat o metamorfoză a orientării lor, pornind de la atitudinea dirză anti-otomană a lui Vlad Dracul și Vlad Țepeș², ajungând la măsurile de compromis promovate de Radu cel Frumos, Vlad Călugărul, Alexandru II Mircea și de completă cedare practică de Mihnea, cel trecut la mahomedanism în a doua jumătate a sec. al XVI-lea. Judecarea acestei involuții reclamă luarea în considerare a condițiilor interne ale societății feudale și îndeosebi a raporturilor pe care Sublima Poartă le impunea țărilor noastre în perioada de apogeu a puterii Semilunei. Cert este faptul că unele din trăsăturile pozitive ale programului politic al Drăculeștilor sînt predominante la primele generații și că ele se estompează pe măsura trecerii vremii, menținîndu-se totuși și unele forme de manifestare demne de luat în seamă. Domnia lui Alexandru al II-lea Mircea, de exemplu, începută la 14 iunie 1568 și încheiată prin decesul voievodului la 27/28 septembrie 1577, cu efemera întrerupere provocată în mai 1574 de sosirea la București a lui Vintilă Vodă cu ajutoare moldave, reprezintă una dintre cele mai interesante șederi în tron în care măsurile militare contra lui Ioan Vodă al Moldovei sînt contrabalansate cu opere ctitoricești și culturale de prim rang.

După cum s-a observat mai de mult, Drăculeștii au fost puternic legați de centrul Cîmpiei Române³. Din acest punct de vedere ei se prezintă ca fideli continuatori ai politicii lui Mircea cel Bătrîn, el însuși succesor al primilor voievozi ctitori de țară. Din cele 30 de documente interne păstrate din cancelaria lui Mircea I, peste 15% dintre ele se referă la moșii, sate și bălți aflate în partea de sud-est a Țării Românești. Cifra este cu totul incompletă deoarece multe documente emise mai tîrziu fac referințe la acte încă de pe atunci dispărute. Un hrisov emis la 20 mai 1570 privind pira dintre satele Șovîrcul și Stănești vorbește și despre ocina Gurbanu, cumpărată de sătenii din Stănești „în zilele răposatului Mircea Voievod”⁴. Ocine vechi „din zilele bătrînului Mircea voievod” erau și satele Greci și Săhăteni⁵. Actele din a doua jumătate a sec. al XVI-lea menționează „drumul răposatului Mircea voievod”⁶, aflat spre Vișina și Mălinești. La rîndul său Radu

¹ *Documenta Romaniae Historica*, B., Țara Românească, I, București, 1966, p. 215 (se va cita DRH).

² Ștefan Ștefănescu, *Țara Românească de la Basarab I întemeietorul pînă la Mihai Viteazul*, București, 1970, p. 62—74.

³ Nicolae Iorga, *Istoria Bucureștilor*, București, 1939, p. 33.

⁴ DIR, B, veac XVI/4, p. 497.

⁵ *Ibidem*, XVI/1, p. 153, Hrisov din 1520 martie 16, Tîrgoviște.

⁶ *Ibidem*, XVI/4, p. 212.

cel Mare, întărind proprietățile mănăstirii Glavacioc de la Călugărenii de pe Neajlov și Călugărenii de pe Teleorman, arăta că „au fost dăruite de Mircea Voievod”⁷ acestei mănăstiri. Despre o altă ocină la Colfești, „încă din vremea lui Mircea cel Bătrîn”, se reamintește în hrisovul lui Neagoe Basarab dat la Pitești în ziua de 28 iunie 1519⁸. În toate hrisoavele de întărire a proprietăților mănăstirii Cozia, emise începând cu sec. al XV-lea, sînt consemnate cele două sate de la gura Ialomiței, Lumineni și Corneni, precum și moara cu satul Cătălui dăruite de ctitor⁹. La rîndul lor marile mănăstiri de la Snagov¹⁰, Strugalea¹¹, Glavacioc¹² au beneficiat de danii și scutiri de dări din partea lui Mircea cel Bătrîn. Demnă de luat în seamă este, de asemenea, grija voievodului față de vadul dunărean de la Giurgiu, protejat de el cu cetatea, menționată în mod categoric ca aparținîndu-i, în discuția purtată de Vlad Dracul cu conducătorul expediției burgunde din 1445¹³. Lunga domnie a lui Mircea I a marcat totodată o creștere demografică a centrului Cîmpiei Române¹⁴, precum și diversificarea gamei de produse meșteșugărești desfăcute în satele și tirgurile acestei părți de țară¹⁵. Beneficiem așadar de suficiente informații pentru a reconstitui dimensiunile preocupărilor voievodale pentru centrul Cîmpiei Române și pentru extrema de est a Țării Românești¹⁶. Cei care vor continua această politică vor fi Drăculeștii, începînd cu Vlad cel Bătrîn și continuînd cu toți fiii ce l-au urmat în scaunul domnesc. Putem spune că fiecare dintre aceștia: Vlad Țepeș, Radu cel Frumos, Vlad Călugărul au promovat o atitudine proprie, dînd pondere unor anumite aspecte ale drepturilor și îndatoririlor lor domnești.

Vlad Țepeș este ultimul dintre Drăculești care leagă grija domniei față de centrul Cîmpiei Române de rezistența antiotomană, componentă esențială a politicii înaintașilor săi. În schimb, Radu cel Frumos și îndeosebi Vlad Călugărul vor exprima rolul lor voievodal prin măsuri cu caracter strict intern, local, consemnate atît în documente contemporane, cît și în izvoare elaborate mai tîrziu. Cel mai fidel continuator al programului lui Mircea cel Bătrîn se dovedește a fi fiul său Vlad, preocupat atît de situația proprietăților de dincolo de munte¹⁷, cît și de evoluția raporturilor de la Dunăre, unde presiunea otomană devenea tot mai puternică în pofida victoriilor repurtate de oștile lui Iancu de Hunedoara. Aproape 20% din hrisoavele sale se referă la sate, mănăstiri și ocine aflate în centrul Cîmpiei Române. Marile mănăstiri Snagov, Bolintin, Glavacioc, la care se vor adăuga mănăstirile Bălteni și Căscioarele¹⁸, primesc acte de întărire a proprietăților lor mai vechi sau noi din partea lui Vlad Dracul. La 3 aprilie 1534 Vlad Vintilă de la Slatina emițînd hrisov de întărire Snagovului avea în față și „cartea marelui voievod Vlad cel Bătrîn, pe care l-a ajuns moartea în satul Bălteni”¹⁹. Un alt document, mult mai tîrziu, dat la 26 septembrie 1570 mănăstirii Vihorești, menționează satele „Gurguiatii toți cu tot hotarul și Vărăștii toți fiind ele dăruite de răposatul Vlad voievod cel Bătrîn”²⁰. Ambele așezări se găseau în apropierea în-

⁷ Ibidem, XVII/1, p. 42—43. Vezi și DIR, B, veac XVI/4, p. 444.

⁸ DIR, veac XVI/1, p. 146.

⁹ DRH, B, I, p. 57.

¹⁰ Ibidem, 74; N. Șerbănescu, *Istoria mănăstirii Snagov*, București, 1944, p. 25 ș.u.

¹¹ DRH, B, I, p. 76—77.

¹² Ibidem, p. 163.

¹³ *Călători străini despre țările române*, I, București, 1968, p. 109.

¹⁴ Panait I. Panait, *Cercetarea arheologică a culturii materiale din Țara Românească în secolul al XIV-lea în SCIV*, tom. 22, 1971, 2, p. 251.

¹⁵ Aristide Ștefănescu, *Interdependența raporturilor economice dintre oraș și sat*, în „Revista Muzeelor și Monumentelor, Monumente Istorice și de Artă”, an. XLVII, 1978, 2, p. 12.

¹⁶ P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn*, București, 1944, p. 205 ș.u.

¹⁷ DRH, B, I, p. 144, 157, 159.

¹⁸ Dinu C. Giurescu, *Țara Românească în secolele XIV—XV*, București, 1973, p. 361 și nota 627.

¹⁹ DIR, B, veac XVI/2, p. 156.

²⁰ Ibidem, veac XVI/3, p. 378.

tilnirii Moștiștei cu albia Dunării. Documentul respectiv confirmă în mod incontestabil existența unor proprietăți ale Drăculeștilor în spațiul delimitat de Dunăre, bazinul Argeșului și Moștiștei²¹. Fără îndoială că nu erau singurele. Dacă acceptăm cetățuia Bucureștilor din sec. XIV—XV ca fiind domnească²² rezultă că și târgul de pe Dimbovița făcea parte din marele domeniu voievodal. Este greu de precizat dacă încă din timpul vieții lui Vlad Dracul satele Greci și Ținganu se aflau deja sub stăpînirea familiei lui. Cert este faptul că ele apar ca proprietăți ale lui Radu cel Frumos²³, cel care va cumpăra și jumătate din satul Plătărești „de la Vișa și de la ceata ei”, cum arată hrisovul din 5 iulie 1589 dat de Mihnea Turcitul²⁴. Aceași problemă se ridică și în legătură cu Măneștii de pe Colentina, a cărei vatră a fost descoperită și cercetată în ultimii ani în raza orașului Buftea²⁵. Hrisoave emise de Alexandru II Mircea²⁶ și Mihnea Turcitul²⁷ leagă numele lui Mihnea cel Rău de stăpînirea acestei așezări. Demn de reținut este hrisovul din 28 iulie 1577, dat la București, prin care, închinîndu-se satul Mănești de pe Colentina marii ctitorii Sf. Troiță, se menționează că „i-a fost de moștenire... răposatului Mihnea voievod”²⁸. Dacă citirea este corectă înseamnă că la rîndul său Mihnea, cel născut în casa Drăcii²⁹ ca fiu al lui Vlad Tepeș³⁰, moștenise și el la rîndu-i acest pînernic sat. Cert este faptul că la începutul sec. al XVI-lea Măneștii de pe Colentina făcea parte din proprietățile Drăculeștilor, menținîndu-se în această situație pînă la actul de închinare din 1577. În fine, o mențiune de pe un act din 27 septembrie 1461 îl prezintă pe Vlad Tepeș ca stăpînitor la Călugărenii de pe Neajlov³¹ pînă la acea dată cînd satul era dat — nota nu menționează cui —, dar știm din izvoare mai tîrzii — mănăstirii Snagov³². Cum satul respectiv Călugăreni fusese închinat de Mircea cel Bătrîn călugărilor de la Glavacioc înseamnă că el fusese preluat de domnie, dîndu-se așezămîntului monahal de la Glavacioc o altă stăpînire. Situația nu a durat prea mult căci Radu cel Mare va întări, după cum s-a menționat anterior, ambele localități cu același nume mănăstirii Glavacioc. Continuînd încercarea de reconstituire a domeniului feudal al Drăculeștilor din centrul Cîmpiei Române va trebui să revenim asupra hrisovului din 5 iulie 1589 dat la Țirgoviște de Mihnea Turcitul, din care rezultă că satul Afumați, jumătate din Plătărești, parte din Birzești fuseseră moșteniri ale fiicelor „răposatului Radu Voievod și ale doamnei lui Voica”³³, pe nume Anca și Neașa. Ca atare, completate cu moșiile Greci, așezare a cărei vatră a fost identificată în cartierul Vitan al Capitalei³⁴, și Ținganu, proprietățile lui Radu cel Frumos și ale urmașelor sale ocupau o bună parte din zona sudică a Bucureștilor. Din documentele sec. XV—XVI rezultă că primii Drăculești au stăpînit în centrul Cîmpiei Române cel puțin nouă sate la care se adaugă și Bucureștii³⁵. Este cifra minimă pe care o putem recon-

²¹ Panait I. Panait, *Rolul Bucureștilor în politica lui Vlad Tepeș de apărare a independenței Țării Românești*, în *Muzeul Național*, vol. IV, București, 1978, p. 102.

²² Idem, *Vlad Tepeș și Bucureștii*, în „Revista muzeelor și monumentelor, Monumente Istorice și de Artă”, 1980, 1, (sub tipar).

²³ Paul Cernovodeanu, *Istoricul mănăstirii Ținganu*, în „Cercetări arheologice în București, II, București, 1965, p. 284 ș.u.

²⁴ DIR, B, veac XVI/5, p. 418.

²⁵ Cercetări efectuate de Aristide Ștefănescu.

²⁶ DIR, B, veac XVI/4, p. 281—282.

²⁷ Ibidem, p. 473.

²⁸ Ibidem, p. 289.

²⁹ Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, ediția Conf. Grecescu, București, 1963, p. 26; *Istoria Țării Românești*, 1290—1690. *Letopiseșul Cantacuzinesc*, ed. C. Grecescu și D. Simonescu, București, 1960, p. 14.

³⁰ A. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, ed. a III-a, I. Vlădescu, București, IV, p. 169; Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor*, II, București, 1976, p. 223.

³¹ DRH, B, I, p. 206—207.

³² Ibidem, p. 217.

³³ DIR, B, veac XVI/5, p. 418.

³⁴ Aristide Ștefănescu, *Cercetările arheologice din cartierul Vitan* (1969), București, 1971, București, IV, p. 30.

³⁵ Acestea sînt: Gurguiati, Vărăști, Greci, Ținganu, Plătărești — jumătate, Afumați, Birzești parte, Mănești, Călugăreni pe Neajlov.

stituit în prezent. De fapt marele domeniu al urmașilor direcți ai lui Vlad Dracul se desfășoară în imediata apropiere a orașului de reședință domnească de pe Dîmbovița. În această parte a Țării Românești s-au găsit și marile ctitorii ale Drăculeștilor sau mănăstiri care au beneficiat de daniile lor. Ceea ce a scăpat din atenția istoricilor noștri este faptul că și cel de-al treilea urmaș în scaunul domnesc al Țării dintre fiii lui Vlad Dracul, Vlad Călugărul a manifestat o atenție aparte așezărilor din Cîmpia Română. Documentele emise în sec. XV—XVI fac deseori referință la numele lui Vlad voievod Călugărul. Dintre urmașii lui Mircea cel Bătrîn, Vlad Călugărul este voievodul cel mai adesea amintit în izvoarele scrise privind proprietăți, hotărnicii, dani, cumpărături, înfrățiri efectuate în timpul domniei lui. Satele Cilcești³⁷, Coiani³⁸, Odobești³⁹, Topoloveni⁴⁰, Călinești⁴¹, Golești⁴², moșiile mai îndepărtate de pe riurile Bratia, Năvraului și Rîușorul⁴³, la care se adaugă Plenița⁴⁴, satele Topeștii⁴⁵, Bădești⁴⁶ ș.a. sînt menționate, făcîndu-se referință la domnia lui Vlad Călugărul. Analizînd ierarhizarea funcțiilor boierești, G. D. Florescu consideră pe Vlad Călugărul și pe urmașul său Radu cel Mare „organizatorii, cei mai de frunte ai stării lăuntrice a Țării Românești”⁴⁷. Stăpînitor în Cîmpia Română, Vlad Călugărul s-a manifestat, ca și înaintașii săi, ca unul din marii ctitori ai vremurilor lui. De fapt opera de construcții atît de puternic manifestată în domnia lui Mircea cel Bătrîn a fost urmată de toți Drăculeștii primelor generații, ecoul acestor practici conducînd la amplele lucrări inițiate de Alexandru al II-lea Mircea și de urmașii săi. Dacă lui Mircea I i se datorează cetatea Giurgiului, lui Vlad Tepeș i se atribuie cetatea Bucureștilor, turnul Chindiei din Tîrgoviște, locașul din Tîrgșor⁴⁸ ș.a. Unele izvoare leagă numele lui Vlad Tepeș de ansamblul monahal de la Comana⁴⁹. La rîndul său, fratele și urmașul în tron, Radu cel Frumos a ridicat, pe un bot de terasă aflat la confluența văii Tînganului cu matca veche a Dîmboviței, mănăstirea Tînganu. Toate datele arheologice de care beneficiem în prezent dovedesc că voievodul ctitor nu a putut termina decît lăcașul zidit din bolovani de rîu. Era o biserică cu plan trilobat, cu absida de răsărit puternic reliefată. În jurul ei se aflau case din paianță și bordeie⁵⁰. Abia în sec. al XVII-lea mănăstirea Tînganu va primi case egumenești din cărămidă. Opera ctitoricească a Drăculeștilor continuă cu lucrările ample de la Glavacioc⁵¹ executate la porunca lui Vlad Călugărul, voievod căruia i se atribuie și schitul Babele din zona Videlor⁵². Toate vechile mănăstiri din centrul Cîmpiei Române au fost beneficiare de dani și întăriri de proprietăți. Din datele cunoscute în prezent privind raporturile domniei cu unitățile monahale rezultă că primele două generații ale Drăculeștilor au fost direct legate de toate cele 25% din mănăstirile Țării Românești aflate în centrul Cîmpiei Române.

³⁶ DIR, B, veac XVI/4, p. 212.

³⁷ Ibidem, veac XVI/2, p. 274.

³⁸ Ibidem, veac XVI/5, p. 365.

³⁹ Ibidem, veac XVI/2, p. 145, 303, 311.

⁴⁰ Ibidem, veac XVI/3, p. 371—372 și veac XVI/2, p. 102.

⁴¹ Ibidem, veac XVI/2, p. 323—324.

⁴² Ibidem, veac XVI/1, p. 109.

⁴³ Ibidem, p. 115.

⁴⁴ Ibidem, veac XVI/6, p. 294.

⁴⁵ Ibidem, veac XVI/2, p. 78.

⁴⁶ Ibidem, veac XVI/4, p. 342—344.

⁴⁷ G. D. Florescu, *Boierii Mărgineni din secolele XV și XVI. Studiul genealogic*, Vălenii de Munte, 1930, p. 12.

⁴⁸ Nicolae Stoicescu, *Vlad Tepeș*, București, 1976, p. 57; Panait I. Panait, *Aristide Ștefănescu, Muzeul Curtea Veche*, București, 1973, p. 30.

⁴⁹ Radu Ștefan Ciobanu, *Pe urmele lui Vlad Tepeș*, București, 1979, p. 108.

⁵⁰ Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, Țara Românească*, I, Craiova, 1970, p. 338.

⁵² Ibidem, p. 44. Paul Cernovodeanu, *Știri privitoare la o ctitorie a lui Vlad vodă Călugărul: Schitul Babele (1492—1493)*, in „Glasul Bisericii”, an. XIX, 1960, 5—6, p. 486 ș.u.

Proprietari de sate și moșii, ctitori de lăcașe și mănăstiri, Drăculeștii pot fi considerați printre marii stăpînitóri ai centrului Cîmpiei Române. Acest fapt a contribuit nemijlocit la definirea tendinței lor de transformare a Bucureștilor în reședința de scaun a Țării Românești, măsură favorizată de necesitatea apărării hotarelor dunărene tot mai amenințate de primejdia otomană.

LES DRACULEȘTI ET LE CENTRE DE LA PLAINE ROUMAINE

R é s u m é

Vlad Dracul et ses successeurs représentèrent le rameau le plus puissant de la grande famille régnante des Basaraba, depuis al moitié du XVe siècle jusqu'aux premières décennies du XVIIe. Dans leur politique intérieure une importance particulière fut accordée à la région centrale de la Plaine Roumaine, ce qui résulte de nombreuses donations et confirmations de propriétés, fondations d'églises et de monastères, constructions de châteaux-forts dans le pays. A ce point de vue les Drăculești s'avèrent de fidèles continuateurs de la ligne politique de leur devancier, Mircea cel Bătrîn (Mircea l'Ancien) (1386—1418), l'un des plus illustres princes régnants bâtisseurs et défenseurs du pays.

L'étude des documents provenant des XVe—XVIIe siècles, montre que les premiers Drăculești possédaient dans la région au moins neuf villages et domaines, auxquels s'ajoute en plus Bucarest. La grande propriété domaniale des princes régnants issus de cette famille se trouvait dans l'imédiat voisinage de Bucarest, ville que Vlad Țepeș et son frère Radu cel Frumos élevèrent au rang de capitale. Dans l'essor économique et sociale des habitats de la région centrale de la Plaine Roumaine, un rôle important revient à Vlad Călugărul et à ses successeurs.

De même que le développement économique de la zone et la position stratégique favorable face au péril ottoman sur le Danube, la présence du domaine voievodal dans le voisinage de Bucarest contribua directement à l'affirmation de ce nouveau centre politique.